

BOLALAR FOLKLORI VA ULARNING BADIY TALQINI

Shodiyeva Shaxro‘za Jovli qizi

Termiz iqtisodiyot va servis universitetining
Filologiya va tillarni o‘qitish fakulteti (o‘zbek tili)yo‘nalish 4 - kurs talabasi.

Alijon Esanov

Ilmiy rahbar: PhD.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19567702>

Annotatsiya. Mazkur maqolada bolalar folklorining mohiyati, uning asosiy janrlari hamda badiiy xususiyatlari tahlil qilinadi. Shuningdek, bolalar folklorining yosh avlod tarbiyasidagi o‘rni, estetik tafakkur shakllanishidagi ahamiyati va uning zamonaviy talqini masalalari ilmiy asosda yoritiladi. Maqolada xalq og‘zaki ijodining ushbu yo‘nalishi turli olimlar qarashlari asosida o‘rganilib, badiiy talqin jarayonining o‘ziga xos jihatlari ochib beriladi.

Annotation. This article analyzes the essence of children's folklore, its main genres, and artistic features. It also highlights the role of children's folklore in the upbringing of the younger generation, its importance in the formation of aesthetic thinking, and issues related to its modern interpretation. The study examines this branch of oral folk creativity based on the views of various scholars and reveals the specific characteristics of the process of artistic interpretation.

Аннотация. В данной статье анализируются сущность детского фольклора, его основные жанры и художественные особенности. Также освещаются роль детского фольклора в воспитании подрастающего поколения, его значение в формировании эстетического мышления и вопросы его современной интерпретации. Данное направление устного народного творчества рассматривается на основе взглядов различных ученых, раскрываются специфические особенности процесса художественной интерпретации.

Kalit so‘zlar: Bolalar folklori, xalq og‘zaki ijodi, badiiy talqin, ertak, topishmoq, tez aytish, tarbiya, estetik tafakkur, folklorshunoslik, an‘ana.

Keywords: Children’s folklore, oral folk art, artistic interpretation, fairy tale, riddle, tongue twister, upbringing, aesthetic thinking, folklore studies, tradition.

Ключевые слова: Детский фольклор, устное народное творчество, художественная интерпретация, сказка, загадка, скороговорка, воспитание, эстетическое мышление, фольклористика, традиция.

Kirish

Xalq og‘zaki ijodi insoniyat madaniyatining eng qadimiy va boy qatlamlaridan biri hisoblanadi. Uning tarkibiy qismi bo‘lgan bolalar folklori esa alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki bolalar folklori orqali yosh avlodga milliy qadriyatlar, axloqiy me‘yorlar va estetik did singdiriladi.

Bolalar folklori – bu bolalar uchun yaratilgan yoki bolalar tomonidan ijro etiladigan xalq og‘zaki ijodi namunalari. U o‘z ichiga ertaklar, topishmoqlar, tez aytishlar, sanamalar, allalar va turli o‘yin qo‘shiqlarini qamrab oladi.

Ushbu janrlar bolalarning nafaqat nutqini, balki tafakkurini, tasavvurini va dunyoqarashini rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi. Zamonaviy folklorshunoslikda bolalar folklorini badiiy talqin qilish, uning mazmun-mohiyatini chuqur anglash va yangi avlodga yetkazish masalalari dolzarb hisoblanadi. Bolalar folklori o‘zining sodda, tushunarli va obrazli ifodasi bilan ajralib turadi.

U bolalarning yosh xususiyatlariga mos ravishda yaratilgan bo‘lib, unda hayotiy voqealar, tabiat hodisalari va insoniy munosabatlar sodda, ammo ta’sirchan tarzda aks etadi. Bolalar folklorining asosiy xususiyatlari quyidagilardan iborat: *soddalik va ravonlik; ritm va ohangdorlik; obrazlilik; takroriylik (repetitsiya); tarbiyaviy yo‘nalish*.

Masalan, allalarda ona mehr-muhabbati ifodalansa, ertaklarda yaxshilik va yomonlik o‘rtasidagi kurash tasvirlanadi. Ertaklar bolalar folklorining eng keng tarqalgan janrlaridan biridir.

Ularda fantastik voqealar, sehrli obrazlar va hayotiy saboqlar mujassam bo‘ladi. Ertaklar orqali bolalarda yaxshilikka intilish, adolatli bo‘lish kabi fazilatlar shakllanadi.

Topishmoqlar bolalarning mantiqiy fikrlashini rivojlantiradi. Ular qisqa, obrazli va yashirin ma’noga ega bo‘ladi.

Masalan, predmet yoki hodisa bevosita aytilmaydi, balki uning belgilariga ishora qilinadi.

Tez aytishlar nutqni ravonlashtirish, talaffuzni to‘g‘rilash va tez fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu janrlar bolalarning jamoaviy o‘yinlari bilan chambarchas bog‘liq bo‘lib, ularda ritm va harakat uyg‘unligi muhim o‘rin tutadi.

Badiiy talqin – bu folklor asarlarini estetik, ma’naviy va badiiy jihatdan tahlil qilish va anglash jarayonidir. Bolalar folklorini badiiy talqin qilishda quyidagi jihatlar muhim: Bolalar folklorida obrazlar sodda, lekin chuqur ma’noga ega bo‘ladi.

Masalan, ertaklardagi qahramonlar orqali yaxshilik va yomonlik timsollari yaratiladi. Til sodda va tushunarli bo‘lishiga qaramay, unda badiiy tasvir vositalari keng qo‘llaniladi.

Metafora, o‘xshatish, takrorlar bolalar ongiga tez yetib boradi. Ko‘plab folklor namunalarida yashirin ma’no mavjud bo‘ladi. Masalan, oddiy voqea orqali chuqur tarbiyaviy g‘oya beriladi. Bolalar folklori bolalarda go‘zallikni his qilish, san’atni tushunish va qadrlash ko‘nikmasini shakllantiradi.

Bolalar folklori yosh avlodni har tomonlama barkamol qilib tarbiyalashda muhim vositadir. U quyidagi yo‘nalishlarda ta’sir ko‘rsatadi: axloqiy tarbiya – yaxshilik, halollik, mehr-oqibatni singdiradi; intellektual rivojlanish – fikrlash, xotira va nutqni rivojlantiradi; estetik tarbiya – go‘zallikni anglashga o‘rgatadi; milliy o‘zlikni shakllantirish – milliy qadriyatlarni saqlaydi.

Bugungi kunda bolalar folklorini zamonaviy talqinda o‘rganish va targ‘ib qilish muhim ahamiyatga ega.

Texnologiyalar rivojlanishi natijasida folklor namunalarini yangi formatlarda – *мультимедиа, animatsiyalar, audio kitoblar* orqali yetkazish imkoniyati kengaymoqda. Biroq, bu jarayonda asl mazmuni saqlab qolish muhim masala hisoblanadi.

Chunki folklor – bu millatning ruhiy merosi bo‘lib, uning buzilishi madaniy yo‘qotishlarga olib kelishi mumkin.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, bolalar folklori xalq og‘zaki ijodining muhim va ajralmas qismi bo‘lib, u yosh avlod tarbiyasida beqiyos ahamiyatga ega. Uning badiiy talqini orqali nafaqat estetik zavq, balki chuqur ma’naviy-axloqiy g‘oyalar ham anglanadi.

Bolalar folklorini o‘rganish va uni zamonaviy talqinda rivojlantirish bugungi kun folklorshunosligining dolzarb vazifalaridan biridir.

Shu bois, ushbu yo‘nalishda ilmiy tadqiqotlarni kengaytirish va amaliyotga joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston xalq og‘zaki ijodi. – Toshkent: Fan, 2010.
2. Jalolov J. Folklorshunoslik asoslari. – Toshkent: O‘qituvchi, 2012.
3. Karimov S. O‘zbek bolalar folklori. – Toshkent: Ma’naviyat, 2015.
4. Propp V. Folklor va ertak nazariyasi. – Moskva, 1984.
5. Dundes A. Folklor nazariyasiga kirish. – Bloomington: Indiana University Press, 2007.
6. Tokarev S. Xalq og‘zaki ijodi va uning janrlari. – Moskva, 1990.
7. Baxtin M. Estetika va ijod masalalari. – Moskva, 1979.
8. Abdurahmonov G‘. O‘zbek folklori tarixi. – Toshkent, 2008.